

Asia: VN/13385/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain muuttamisesta.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Esityksen sisällöstä

Esityksessä ehdotetaan muutosta osakevaihdossa luovutettavien osakkeiden arvostusperiaatteisiin siten, että nykyisen käyvän arvon sijaan osakkeet arvostettaisiin niiden hankintamenoon. Muutosta ehdotetaan sovellettavaksi 1.1.2017 tai sen jälkeen toteutettuihin osakevaihtoihin ja vain tilanteissa, joissa osakevaihdon osapuolet ovat etuyhteydessä. Muutoksella tähdätään siihen, että osinkoverotuksen minimoimiseksi tähtäävien osakevaihtojen kannustimet poistettaisiin.

Lisäksi käteisvastikkeen enimmäismäärää esitetään korotettavaksi nykyisestä 10 prosentista osakepääomaan kirjattavasta määrästä 50 prosenttiin hankkivan yhtiön oman pääoman merkintäarvosta. Esitys laajentaisi myös tietyin lisäedellytyksin osakevaihdon soveltamisalaa koskemaan sellaisia tilanteita, jossa vastaanottava yhtiö tai kohdeyhtiö on ETA-alueen ulkopuolella toimiva. Tällaisia lisäedellytyksiä olisivat esimerkiksi verosopimusvaltioasema, riittävä yhteisöverotus ja yhtiömuodon vastaavuus suomalaiseen osakeyhtiöön nähden.

Alla tarkastellaan yksityiskohtaisemmin esityksen sisältöä sekä siihen liittyviä huomioita.

Muutokset käyvän arvon laskentaan ja osinkoverotukseen

Yleisesti ottaen Suomen Asianajajat pitää osakkeiden arvostusperiaatteita koskevaa muutosta perusteltuna. Ehdotettu muutos poistaisi kannustimen osinkoverotuksen minimoimiseksi tehtäville osakevaihtojärjestelyille.

Muutoksen ulottaminen jo toteutettujen osakevaihtojen jälkeiseen osinkoverotukseen sisältää kuitenkin merkittävän riskin siitä, että verovelvollisten oikeusturva vaarantuu. Vaikka kyse ei muodollisesti olisikaan takautuvasta sääntelystä, kuten esityksessä todetaan, vaikutus kohdistuisi jo voimassa olleen lainsäädännön perusteella tehtyihin järjestelyihin ja muuttaisi niiden verovaikutuksia taannehtivasti.

Mitä pidempi aika osakevaihdon toteuttamisesta on kulunut, sitä haastavampaa voi olla osakevaihtoa edeltäneen hankintamenon luotettava selvittäminen. Lisäksi sääntely, joka vaikuttaa jo toteutettujen osakevaihtojen verokohteluun aiheuttaa verovelvollisille haasteita verotuksen ennakoitavuuden kannalta.

On oikeusvaltioperiaatteen mukaista, että muutokset verosäännöksiin kohdistuvat lähtökohtaisesti vain tuleviin tapauksiin. Näin erityisesti silloin, kun kysymys on verovelvollisen kannalta kielteisestä muutoksesta. Tämä on Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan tärkeää myös silloin, kun lainsäädännöllä pyritään suitsimaan sinänsä ei-toivottavia ilmiöitä, mistä tässäkin muutosehdotuksessa on kyse. Ilmiö itsessään yleistyi pian korkeimman hallinto-oikeuden antaman vuosikirjaratkaisun KHO 2017:78 jälkeen, joten lainsäätäjällä on ollut ilmiön laajuus tiedossa ja myös mahdollisuus muuttaa lainsäädäntöä jo aikaisemmin.

Suomen Asianajajat pitää oikeusvarmuuden kannalta perusteltuna, että uutta arvostamismenetelmää sovellettaisiin vain lain voimaantulon jälkeen toteutettuihin osakevaihtoihin tai että soveltumista jo toteutettuihin osakevaihtoihin joka tapauksessa ajallisesti rajoitettaisiin ehdotetusta. Vaihtoehtoisesti uutta lakia voitaisiin soveltaa osakevaihtoihin, jotka toteutetaan hallituksen esityksen antopäivänä tai sen jälkeen.

Jos uutta arvostusmenetelmää sovelletaan myös lain voimaantuloa edeltäviin tilanteisiin, sen soveltaminen tulisi kuitenkin rajoittaa esityksen tavoitteet huomioiden mahdollisimman suppeaksi. Esityksessä arvostusmenetelmän soveltamista ennen lain voimaan tuloa toteutettuihin järjestelyihin perustellaan nimenomaan osinkoverotukseen kohdistuvan verosuunnittelun suitsimisella. Vastaava peruste ei kuitenkaan koske osakkeiden hankintamenoa koskevaa muutosta, eikä esityksestä ilmene, että osakevaihdon jälkeisiin luovutuksiin olisi kohdistunut vastaavaa laajamittaista suunnittelua kuin osinkoverotukseen. Hankintamenon osalta ehdotettua sääntelyä voitaisiin tästä näkökulmasta hyvin soveltaa vasta lain voimaantulosta lähtien. Koska verovelvolliset ovat toistaiseksi veroilmoituksillaan ilmoittaneet osakkeiden hankintamenon voimassa olevan sääntelyn mukaisena, takautuva soveltaminen aiheuttaisi sen, että aiemmin ilmoitetut tiedot olisivat sääntelyn voimaan tultua korjattava. Tämä voisi olla omiaan aiheuttamaan sekaannusta sääntelyn piirissä oleville verovelvollisille. Jos sääntely soveltuisi vain lain voimaan tulosta lähtien, yksinkertaistaisi tämä tilannetta monen verovelvollisen osalta, minkä lisäksi mahdollisuus hyödyntää aikaisemmin ilmoitettuja hankintamenoja osaltaan lisäisi myös verotuksen ennakoitavuutta.

Suomen Asianajajat nostaa esiin, että esityksestä puuttuu myös määritelmä lähipiirille. Suomen Asianajajat ehdottaa, että määritelmä lainataan väilyhteisölain esitöistä (HE 218/2018), jonka mukaan

[KURS] "(...) luonnollisen henkilön lähipiiriin kuuluvia henkilöitä olisivat henkilön aviopuoliso tai häneen avioliitonomaisessa suhteessa oleva henkilö, sisarus, sisar - ja velipuoli, henkilön ja hänen aviopuolisonsa tai häneen avioliitonomaisessa suhteessa olevan henkilön ylenevässä tai alenevassa polvessa oleva sukulainen sekä mainittujen henkilöiden aviopuolisot tai heihin avioliitonomaisessa suhteessa olevat henkilöt. Lähipiiriin luettaisiin lisäksi kuolinpesä, jossa luonnollisella henkilöllä tai edellä mainituilla henkilöillä on osuus." [KURS]

Osakevaihtojen laajentaminen ETA-alueen ulkopuolisiin yhtiöihin

Esityksen mukaan osakevaihtosäännökset laajennettaisiin koskemaan ETA-alueen ulkopuolisia yhtiöitä tietyin lisäedellytyksin.

Yleisesti ottaen esitys on perusteltu ja mahdollistaa joustavammat osakevaihdot esimerkiksi rahoituksen kannalta tärkeän Yhdysvaltojen markkinan osalta. Osakevaihtosäännöksen rajoittaminen sellaisiin valtioihin, joiden kanssa Suomella on voimassa oleva verosopimus, on myös perusteltu riittävän verovalvonnan kannalta.

Suomen Asianajajat katsoo, että lain vaikutusten ennustettavuus paranee, jos esitykseen täsmennetään, mitä tarkoitetaan suomalaisen osakeyhtiön yhtiömuotoa vastaavalla yhtiöllä. Esitykseen voitaisiin lisätä kuvaus niistä keskeisistä oikeudellisista kriteereistä, joiden tulee täytyä, jotta kyse olisi suomalaisen osakeyhtiön yhtiömuotoa vastaavasta yhtiöstä. Nämä kriteerit voivat esimerkiksi olla osakkeenomistajan rajoitettu vastuu, itsenäinen oikeushenkilöllisyys ja osakkeiden tai osuuksien vaihdantakelpoisuus. Vaihdantakelpoisuuden ei tule kuitenkaan tarkoittaa rajoittamatonta vaihdantamahdollisuutta, sillä useissa maissa yhtiöosuuksia ei voida luovuttaa ilman muiden omistajien suostumusta. Keskeistä on, että osuudet voidaan kuitenkin jossakin tilanteessa esimerkiksi yrityskaupan yhteydessä luovuttaa samoin kuin osakevaihdossa kohdeyhtiön osakkeet voitaisiin luovuttaa.

Rahavastiketta koskeva muutos

Ehdotettu muutos, esityksen tavoitteet ja hyvän verojärjestelmän perusperiaatteet

Rahavastikkeen osalta esitetään, että enimmäismäärä nostetaan 50 prosenttiin. Lisäksi osakevaihdon rahavastikkeen enimmäismäärän laskutavaksi ehdotetaan, että nimellisarvon puuttuessa rahavastikkeen enimmäismäärä suhteutettaisiin omaan pääomaan merkittävään määrään osakepääoman sijaan.

Yleisesti ottaen Suomen Asianajajat katsoo, että muutos nykytilanteeseen verrattuna on oikeansuuntainen ja positiivinen ja lisää osakevaihdon käytettävyyttä, mutta samalla kuitenkin toteaa, että uusi säännös on ehdotetussa muodossa riittämätön ja se edelleen turhaan rajoittaa osakevaihtojen toteuttamista ilman, että tällaiselle rajoittamiselle olisi verojärjestelmän toimivuuteen tai Suomen verotuksellisiin intresseihin perustuvaa selkeää syytä.

Luonnoksessa rahavastikerajan nostaminen 10 prosentista 50 prosenttiin perustellaan rakennejärjestelyiden helpottamisella ja joustavoittamisella. Luonnoksessa katsotaan, että rajaamalla rahavastike enintään 50 prosenttiin voidaan säilyttää yritysjärjestelydirektiivin tarkoitus sulkea pois kaupan luonteiset toimet säännösten soveltamisalasta. Suomen Asianajajat toteaa, että yritysjärjestelydirektiivistä (2009/133/EY) ei tule tällaista vaatimusta, eikä direktiivin johdantolauseessa ole mitään tällaiseen viittaavaa. Sen sijaan direktiivin johdantolauseen 2 kohdassa todetaan seuraavasti:

”Eri jäsenvaltioissa sijaitsevia yhtiöitä koskevat sulautumiset, jakautumiset, osittaisjakautumiset, varojensiirrot ja osakkeiden vaihdot saattavat olla tarpeen sisämarkkinoita vastaavien olosuhteiden luomiseksi yhteisössä ja siten tällaisten sisämarkkinoiden toimivuuden varmistamiseksi. Näitä toimia ei saisi estää erityisesti jäsenvaltioiden verosäännöksistä johtuvilla rajoituksilla, haitoilla tai vääristymillä. Tästä syystä olisi näitä toimia varten säädettävä kilpailun kannalta neutraaleja verotussääntöjä, jotta yrityksillä olisi mahdollisuus mukautua sisämarkkinoiden vaatimuksiin, lisätä tuottavuuttaan ja vahvistaa kansainvälistä kilpailukykyään.”

Hallituksen esityksen luonnoksessa esitetty 50 prosentin raja tarkoittaa käytännössä 33,3 prosentin rajaa luovutettavien osakkeiden kokonaisarvosta. Tämä aiheutuu siitä, että 50 prosenttia lasketaan apporttina siirtyvien osakkeiden hankkivan yhtiön omaan pääomaan kirjattavasta määrästä, jonka määrä taas riippuu hankittavien kohdeyhtiön osakkeiden arvostamisesta apporttiomaisuutena. Tätä voidaan havainnollistaa seuraavalla esimerkillä:

Esimerkki 1: Osakeyhtiön koko osakekannan arvo on 300. Osakkeenomistaja sijoittaa kohdeyhtiön osakkeista $\frac{2}{3}$ eli 200 arvoisen osuuden hankkivaan yhtiön sen osakkeita vastaan. Apporttina sijoitetut kohdeyhtiön osakkeet arvostetaan niiden käypään arvoon, jolloin hankkivan yhtiön oma pääoma kasvaa 200. Sallitun rahavastikkeen määrä on tällöin 50 prosenttia oman pääoman lisäyksestä eli 100. Tämä 100 vastaa jäljellä olevaa $\frac{1}{3}$ osuutta kohdeyhtiön osakkeista, jotka kohdeyhtiön osakkeenomistaja myy hankkivalle yhtiölle 100 kauppahinnasta. Sallitun rahavastikkeen määrä on näin ollen 33,3 prosenttia yhtiön osakekannan arvosta. Tämäkin edellyttää sitä, että kohdeyhtiön osakkeet voidaan kirjata hankkivan yhtiön kirjanpitoon niiden käyvästä arvosta, eikä esimerkiksi niiden matalammasta oman pääoman arvosta. Jos osakkeet kirjataan alemmasta arvosta, on sallitun rahavastikkeen määrä tätäkin pienempi. Esimerkki osoittaa, että rakennejärjestelyiden helpottaminen ja joustavoittaminen ei toteudu kovin merkittävästi ehdotetulla säännöksellä näennäisestä 50 prosentin rajasta huolimatta.

Ehdotettu 50 prosentin raja tarkoittaisi toisin sanottuna, että kohdeyhtiöstä vain yli $\frac{2}{3}$ enemmistön omistavat osakkeenomistajat voisivat käytännössä hyötyä veroneutraalisuussäännöstä. Kasvuyrityksissä perustajaosakkaan omistusoikeuden suuruus usein riippuu siitä, kuinka paljon hänen omistuksensa on dilutoitunut yhtiön rahoitustarpeen vuoksi. Yhtiön saama ulkopuolinen rahoitus taas kertoo siitä, että kasvuyhtiön liiketoimintaan uskotaan markkinoilla, joten on epäjohdonmukaista asettaa tällaiset yhtiöt yritysjärjestelyiden osalta verotuksessa huonompaan asemaan kuin vähemmän ulkopuolista rahoitusta tarvinneet yhtiöt. Hyvään verojärjestelmään ei kuulu se, että tällaisille satunnaisille tekijöille annetaan merkitystä verotettavan tulon realisoitumisen kannalta etenkin tilanteessa, jossa ehdotetulle 50 prosentin rajalle ei ole esitetty selkeitä perusteita, jotka liittyvät veronsaajan intressien turvaamiseen. Sitä vastoin ehdotettu sääntely asettaa verovelvolliset enemmän tai vähemmän satunnaisesti eriarvoiseen asemaan. Hyvän verojärjestelmän peruseriaatteisiin kuuluu verovelvollisten yhdenvertaisuus, mitä vasten tarkasteltuna raja täytyisi voida perustella objektiivisilla seikoilla. Ehdotettu 50 prosentin raja vaikuttaa liittyvän ainoastaan oletettuun järjestelyn kaupanluonteisuuteen. Tällainen ajattelu tuntuu turhalta ja suhteellisuusperiaatteen vastaiselta, etenkin kun kaikki järjestelystä saatavat realisoituvat

rahavastikkeet jo nykyisen säännöksen mukaan ovat täysin veronalaisia. Osakevaihdon leimaaminen kaupanluontoiseksi kokonaisuudessaan ei ilmene myöskään yritysjärjestelydirektiivissä, joka luo ainoastaan minimiedellytykset veroneutraalille osakevaihdolle.

Toinen keskeinen ongelma nykyisessä ja myös ehdotetussa osakevaihtosäännöksessä liittyy Suomen oikeuskäytännössä omaksuttuun ja vakiintuneeseen rahavastikkeen järjestelykohtaiseen määrittämiseen (KHO 2014:151 ja KHO 2020:71). Nyt ehdotetun säännöksen sanamuoto ei toisi tähän muutosta. Jos rahavastikkeen enimmäismäärää koskeva säännös katsotaan ylipäättään tarpeelliseksi säilyttää, tulisi ehdotettuun EVL 52 f §:n 1 momenttiin vähintäänkin lisätä virke, jonka mukaan rahavastike määritellään osakekohtaisesti, mikä oli tilanne myös Ruotsissa (RÅ 2002 ref. 27) ennen kuin rahavastikesäännöstä siellä luovuttiin kokonaan vuonna 2007. Markkinoiden toimivuuden, oikeusvarmuuden ja turhien veroriitojen välttämisen kannalta parhaana vaihtoehtona Suomen Asianajajat pitää kuitenkin sitä, että rahavastikesäännöstä luovutaan kokonaan, jolloin Suomen käytäntö vastaisi Ruotsissa jo lähes 20 vuotta sitten omaksuttua käytäntöä.

Rahavastikkeen määrittäminen edellä mainitulla tavalla järjestelykohtaisesti johtaa lisäksi sääntelyn sisäisen systematiikan ristiriitaan, kun rahavastikkeen enimmäismäärä on toisaalta sidottu hankkivan yhtiön omaan pääomaan kirjattavaan määrään. Kun edellä kuvatulla tavalla vain se osuus vastikkeesta, joka hankitaan osakkeita vastaan, voidaan käytännössä kirjata hankkivan yhtiön omaan pääomaan, olisi säännöksen sisäisen systematiikan kannalta symmetrisempi ja luonnollisempi sääntelyratkaisu, ettei säännöksen soveltamisen esteenä toisaalta olisi niille osakkeenomistajille tai osakkeille maksetut rahavastikkeet, joille vastike suoritetaan rahassa ja jotka eivät siten osallistu varsinaiseen osakevaihtoon. Symmetrinen sääntelyratkaisu olisi omiaan parantamaan verotuksen ennakoitavuuden toteutumista. Nykyinen oikeustila, jossa rahavastikkeen maksimi määritetään osakevastikkeen perusteella osakepääomaan kirjattavasta määrästä ja jossa toisaalta tarkastellaan kaikkia osakkeita järjestelykohtaisesti sitä vastoin edellyttää, että verovelvolliset tuntevat KHO:n asiaa koskevan ratkaisukäytännön, joka ei ole suoraan luettavissa säännöksen sanamuodosta.

Lisäksi on huomattava, että ehdotettu 50 prosentin raja lasketaan hankkivan yhtiön oman pääoman korotuksesta, jonka määrä riippuu siitä, miten kohdeyhtiön osakkeet arvostetaan hankkivan yhtiön kirjanpidossa ja joka yleensä selviää vasta useita kuukausia myöhemmin hankinnan jälkeen tilinpäätösten valmistuttua. Ehdotetun rahavastikerajan täysimääräinen hyödyntäminen voi pakottaa arvostamaan kohdeyhtiön osakkeet hankkivan yhtiön kirjanpidossa käypään arvoon, vaikka hyvä kirjanpito tapa Suomessa mahdollistaa niiden arvostamisen myös oman pääoman nettoarvoon (KILA 1591/1999), jolloin voidaan välttää liikearvon syntyminen konsernitilinpäätöksessä. Ehdotetulla rahavastikesäännöllä on siis myös kirjanpitoikäntä ohjaava tarkoitukseton oheisvaikutus. Koska hankkiva yhtiö voi olla ETA-alueella oleva yhtiö ja ehdotetun lainmuutoksen jälkeen myös missä tahansa verosopimusmaassa oleva yhtiö, ratkeaa kirjanpitoarvostus kyseisen maan kirjanpitoikäntä perusteella, mikä edelleen tuo arvaamattomuutta ja satunnaisuutta sallitun käteisvastikerajan määrittelemiseen.

Rahavastikesäännön haitat tulevat esiin erityisesti yrityskaupan yhteydessä toteutettavissa takaisinsijoituksissa, jossa kaupan kohteena olevan yhtiön perustajien ja avainhenkilöiden osakeomistuksen halutaan jatkuvan myös uudessa yrityskokonaisuudessa kokonaan tai osittain, mutta samalla entiset sijoittajan realisoivat voittonsa ja irtautuvat kohdeyhtiön omistuksesta. Tällaisille takaisinsijoituksille on selkeät liiketaloudelliset syyt, sillä kohdeyhtiön kriittiset avainhenkilöt halutaan usein sitouttaa uuteen yritysraakenteeseen kasvattamaan sen arvoa. Avainhenkilöt usein realisoivat osan omistuksestaan yrityskaupassa, mutta jäävät vielä merkittäviksi osakkeenomistajiksi merkittävällä osakeomistuksella, uuteen rakenteeseen, jolloin takaisinsijoituksen osalta ei tapahdu todellista osakeomistuksen realisointia. Osakeomistus ainoastaan muuttaa tällöin muotoaan. Rahana toteutetun kaupan osalta tapahtuu realisointi ja siitä kuuluu myös maksaa verot.

Nykyisen rahavastikesäännön ahtaan tulkinnan vuoksi kohdeyhtiön osakkeenomistaja usein maksaa luovutusvoittoveroa myös siitä osakeomistuksesta, jota hän ei realisoi. Ehdotettu säännös muuttaisi tilannetta vain osittain, mikä ilmenee seuraavista esimerkkitalanteista:

Esimerkki 2: Yhtiön perustajaosakas omistaa 60 prosenttia kohdeyhtiön osakekannasta. Hän ei realisoi omistustaan lainkaan rahaksi, vaan tekee täysimääräisen takaisinsijoituksen ja jatkaa uuden yritysraakenteen osakkeenomistajana. Muut kohdeyhtiön omistajat ovat pääomasijoittajia, jotka irtautuvat yrityskaupassa kohdeyhtiöstä, jolloin heille realisoituu voittoa. Nykyisen käytännön mukaan perustajaosakas maksaa luovutusvoittoveron koko osakeomistuksestaan, koska muiden osakkeenomistajien saama kauppahinta luetaan sallitun määrän ylittäväksi rahavastikkeeksi. Näin siitä huolimatta, että perustajaosakkaalle ei realisoidu lainkaan kassavirtaa. Tilanne olisi sama ehdotetun säännöksen perusteella, koska rahana maksettu kauppahinta 40 ylittää sallitun rahavastikkeen määrän ($40 > 50 \% \times 60$). Verovaikutukset käytännössä usein pakottavat perustajaosakkaan säilyttämään omistuksensa tällaisissa tilanteissa suoraan kohdeyhtiössä, jolloin syntyy monimutkainen yritysraakenne tulevaa toimintaa ja myöhempää irtautumista silmällä pitäen. Näin olisi myös jatkossa ehdotetun säännöksen mukaisesti.

Esimerkki 3: Muuten sama tilanne kuin esimerkissä 2, mutta perustajaosakas omistaa 70 prosenttia kohdeyhtiöstä ja sijoittaa koko omistuksensa uuteen rakenteeseen. Nykyisen lain mukaan osakevaihto olisi hänelle verollinen, mutta ehdotetun lain mukaan mahdollisesti veroneutraali ($30 < 50 \% \times 70$, riippuen kirjanpito kirjauksista).

Esimerkki 4: Yhtiön avainhenkilöt omistavat 80 prosenttia kohdeyhtiön osakekannasta. Heidän on tarkoitus sijoittaa 50 prosenttia omistuksensa arvosta uuteen yrityskokonaisuuteen eli 40 prosenttia nykyisen yhtiön kokonaisarvosta. Muut sijoittajat ovat pääomasijoittajia, jotka irtautuvat yrityskaupassa kohdeyhtiöstä, jolloin heille realisoituu voittoa. Nykyisen käytännön mukaan avainhenkilöt maksavat luovutusvoittoveron koko osakeomistuksestaan, vaikka heille realisoituu

kassavirtaa ainoastaan rahavastiketta vastaan myydyistä osakkeista. Sama koskee ehdotetun lainsäädännön mukaista tilannetta, koska osakevastikkeen määrä on vain 40 prosenttia kokonaisuuden arvosta (rahavastikkeen kokonaismäärä on $20 + 40$ eli 60; $60 > 50 \% \times 40$). Tämän esimerkin mukainen tilanne on markkinoilla hyvin yleinen. Suomessa takaisinsijoitettava määrä on tyypillisesti pienempi kuin maissa, joissa veroneutraali takaisinsijoitus on mahdollinen, koska osakkeenomistajan tulee pystyä rahoittamaan saamallaan kassavirralla sekä myydyistä että takaisinsijoitetuista osakkeista saatu luovutusvoittovero. Suomessa takaisinsijoitettava määrä on tyypillisesti enintään 25 prosenttia omistuksen arvosta johtuen nimenomaan siitä, että veroneutraali osakevaihto ei ole mahdollinen. Suomessa omaksuttu jatkuvuusperiaatteen suppea soveltamisalue vähentää avainhenkilöiden sitoutumista uuteen yrityskokonaisuuteen ja sen kehittämiseen ja kannustaa aikaisempaan realisaatioon. Tämä on omiaan johtamaan verojärjestelmästä aiheutuviin ja siten yritysjärjestelydirektiivin tavoitteiden vastaisiin vääristymiin suhteessa sellaisiin valtioihin, joissa osakevaihtojen toteuttaminen on joustavampaa.

Esimerkki 5: Yhtiön avainhenkilöt omistavat 80 prosenttia kohdeyhtiön osakekannasta. Heidän on tarkoitus sijoittaa 85 prosenttia omistuksensa arvosta uuteen yrityskokonaisuuteen eli 68 prosenttia nykyisen yhtiön kokonaisarvosta. Muut sijoittajat ovat pääomasijoittajia, jotka irtautuvat yrityskaupassa kohdeyhtiöstä ja realisoivat siitä voiton. Nykyisen käytännön mukaan avainhenkilöt maksavat luovutusvoittoveron koko osakeomistuksestaan, vaikka heille realisoituu kassavirtaa ainoastaan rahavastiketta vastaan myydyistä osakkeista. Ehdotetun säännöksen perusteella verotus voisi lykkääntyä siltä osin kuin vastikkeena saadaan osakkeita (rahavastikkeen kokonaismäärä on $20 + 12$ eli 32; $32 < 50 \% \times 68$; riippuen jälleen kirjanpitokirjauksista). Esimerkki osoittaa, että näin merkittävien osakkeenomistajien täytyy siirtää lähes koko omistuksensa osakevastiketta vastaan ja kirjanpitokäytännöstä riippuen saattaa olla, että edes 100 prosentin takaisinsijoitus ei mahdollista veroneutraalia osakevaihtoa. Myös tässä tilanteessa erilaiset osakkeenomistajat asetettaisiin eri asemaan ilman verojärjestelmästä aiheutuvaa selkeää syytä.

Esitysluonnos ja Suomen Asianajajien keskeiset muutosehdotukset

Nykyisen lain esitöissä ja myös nyt kyseessä olevassa hallituksen esityksen luonnoksessa on mainittu yhtenä perusteena rahavastikkeen käyttämiselle osakkeiden vaihtosuhteiden tasaaminen. Käytännön järjestelyissä tällä ei kuitenkaan ole ollut suurta merkitystä ja näin on myös jatkossa. Osakevaihtoa käytetään yllä mainittujen esimerkkitalanteiden lisäksi pääasiassa (1) konsernin sisäisissä järjestelyissä, (2) yhteisyritysrakenteiden (joint venture) luomisessa sekä (3) holdingyhtiörakenteiden luomisessa. Vaihtosuhteen tasaamiselle ei yleensä ole tarvetta missään näissä tilanteissa. Vaihtosuhteiden tasaamiseen liittyvät kysymykset liittyvät lähinnä pörssiyhtiöiden väliisiin sulautumisiin, mutta silloinkin tavanomaisempi menetelmä pyörityserojen välttämiseksi on yhdistellä murto-osaiset osakkeet kokonaisiksi ja myydä ne niihin oikeutettujen lukuun, jolloin rahavastiketta ei synny lainkaan. Lain esitöissä esiin nostettu tasausongelma, johon suppea käteisvastikesääntö on ratkaisu, ei oikein kunnolla vastaa todellisuutta.

EVL 52 f §:n 2 momenttiin sisältyy jo nykyisin säännös, jonka mukaan osakevaihtoa pidetään veronalaisena luovutuksena siltä osin kuin vastikkeena saadaan rahaa. Tämä vastaa verotuksen realisointiperiaatetta. Rahavastike tulee näin ollen aina välittömästi verotuksen piiriin, kun se realisoituu osakkeenomistajalle. Näin tulee hyvässä verojärjestelmässä ollakin. Nykyinen ja myös ehdotettu käteisvastikesääntö eivät istu hyvin tähän periaatteeseen, sillä niiden alaisuudessa myös realisoitumaton tulo voi tulla varsin laajastikin verotuksen piiriin ja nimenomaan vielä perusteilla, jotka eivät kunnolla vastaa todellisuutta. Veronsaajan intressit eivät vaarannu käteisvastikesäännön poistamisen vuoksi, mitä osaltaan turvaisi myös EVL 52 f §:n 3 ja 4 momentteihin sisältyvä erityinen osakevaihtoja koskeva exit tax -säännös. Myös yritysjärjestelyjä koskeva erityinen veronkiertosäännös EVL 52 h § suojaa veronsaajaa tilanteessa, jossa järjestelyllä pyritään saamaan verojärjestelmän vastaisia veroetuja eli käytännössä saamaan verotuksen lykkäämisedun sijaan lopullinen verovapaus. Kun otetaan huomioon vielä sekin, että osakevaihtoista haetaan lähes säännönmukaisesti Verohallinnon ennakkoratkaisu (juuri erityisestä veronkiertosäännöksestä johtuen), toimii myös verovalvonta tehokkaasti.

Säännöksen ongelmallisuus liittyy myös siihen, että yhden verovelvollisen suorittaman osakevaihdon verokohtelu riippuu toisten verovelvollisten saamista vastikkeista. Edellä esimerkissä 2 osakevaihdon suorittaja ei saa lainkaan käteisvastiketta, mutta muiden sijoittajien saama käteiskauppahinta aiheuttaa hänen osakevaihtonsa verollisuuden sekä nykytilanteessa että ehdotetun lain mukaan. Tätäkään ei voida pitää hyvään verojärjestelmään kuuluvana. Tämä ongelmallisuus kuitenkin pääosin poistuisi, jos lakiin kirjattaisiin se, että käteisvastikeraja määräytyy osakekohtaisesti. Toisaalta tämä osoittaa, että koko käteisvastikeraja on tarpeeton.

Suomen Asianajajat katsoo, että mikäli käteisvastikkeelle asetetaan jatkossakin määrällinen rajoitus, mille sinänsä ei ole olemassa hyvää verojärjestelmästä johtuvaa perusteltua syytä eikä myöskään veronsaajan intressejä tukevaa syytä, tulisi käteisvastikkeen osuutta arvioida osakekohtaisesti tai joka tapauksessa enintään osakaskohtaisesti, eikä pelkästään järjestelykokonaistasolla, mikä on nykyinen tulkintakäytäntö Suomessa (KHO 2014:151 ja KHO 2020:71). Tämä parantaisi sääntelyn yhdenmukaista soveltamista ja varmistaisi oikeudenmukaisemman verokohtelun eri osapuolten välillä etenkin tilanteissa, joissa osakevaihdon ehdot vaihtelevat osakkaiden kesken. Tällöin yhden verovelvollisen saama vastike ei vaikuttaisi toisen verovelvollisen suorittaman osakevaihdon verollisuuteen.

Kun kuitenkin otetaan huomioon se, että koko säännöksellä ei ole riittäviä verojärjestelmästä johtuvia perusteita, pitää Suomen Asianajajat parempana, että käteisvastikerajoituksesta luovuttaisiin kokonaan Ruotsin mallin mukaisesti. Tällöin Suomi samalla asemoituisi paremmin joustavana sekä sijoittaja- ja yritysystävällisenä lainsäädäntöalueena ja verovelvollisten oikeusturva parantuisi. Samalla välttyttäisiin myös pitkällisiltä veroprosesseilta, joita on historian valossa ollut tämän teeman ympärillä varsin usein. Rahavastikesäännöstä luopuminen toteuttaisi yritysjärjestelydirektiivissä asetettuja tavoitteita, koska osakevaihtosäännös poistaisi verotuksellisia esteitä liiketaloudellisesti perustelluilta yritystoiminnan uudelleenjärjestelyiltä vaarantamatta Suomen verotuksellisia intressejä. Se parantaisi yritysten kilpailukykyä ja -olosuhteita ja tuottavuutta sekä edistäisi kotimaista omistajuutta. Verotus lykkääntyisi silloin, kun vastikkeena saadaan

hankkivan yhtiön osakkeita kuitenkin niin, että lykkääntymisedusta ei syntyisi lopullista verovapautta.

Ehdotetun lain sanamuotoja on Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan syytä tarkentaa, jotta laki tulee selkeämmäksi. Kun ehdotetun EVL 52 f §:n 1 momentissa määritellään sanat ”hankkiva yhtiö” ja ”kohdeyhtiö”, on näitä syytä käyttää lakitekstissä johdonmukaisesti, eikä myöhemmin käyttää enää aikaisempia sanoja ”osakeyhtiö” ja ”toinen yhtiö”. Myös pieniä kielenhuollollisia muutoksia ehdotetaan.

Suomen Asianajajat ehdottaa seuraavia muokkauksia EVL 52 f §:n 1 ja 2 momenttien sanamuotoihin:

1 mom.: Osakevaihdoilla tarkoitetaan järjestelyä, jossa osakeyhtiö (hankkiva yhtiö) hankkii sellaisen osuuden toisen osakeyhtiön (kohdeyhtiö) osakkeista, että sen omistamat osakkeet tuottavat enemmän kuin puolet [POIS: toisen] kohdeyhtiön kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä, tai, jos [POIS: osakeyhtiöllä] hankkivalla yhtiöllä jo on enemmän kuin puolet kohdeyhtiön äänimäärästä, hankkii lisää tämän yhtiön osakkeita ja antaa vastikkeena [POIS: toisen] kohdeyhtiön osakkeenomistajille liikkeeseen laskemiaan uusia [POIS: osakkeitaan] osakkeita tai hallussaan olevia omia [POIS: osakkeitaan] osakkeita. [POIS: Vastike saa olla myös rahaa, ei kuitenkaan enempää kuin 50 prosenttia vastikkeena annettujen osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta maksettua omaa pääomaa.]

2 mom.: Osakkeita luovuttaneen osakkeenomistajan verotuksessa osakevaihdossa syntynyttä voittoa ei katsota veronalaiseksi tuloksi eikä tappiota vähennyskelpoiseksi menoksi. Vaihdoissa vastaanotettujen osakkeiden hankintamenona pidetään luovutettujen osakkeiden verotuksessa poistamatta olevaa hankintamenon osaa. Siltä osin kuin vastikkeena saadaan [POIS: rahaa] muuta omaisuutta kuin hankkivan yhtiön osakkeita, osakevaihtoa pidetään veronalaisena luovutuksena.

Enne Heidi
Suomen Asianajajat